Antonie Hofmanová

Páter Fouk

Jilemnice 1995

Autorka volně napsala podle vyprávění P. Josefa Kacálka o jeho skutečném životním příběhu za totality. Dle jeho dodatečných připomínek a doplňků manželů Vitvarových pak upravila Helena Králíková.

Na Jména Panny Marie
12. září 1995

Po únoru 1948

Nakažlivá morální nemoc propukla po únoru 1948. Pravda se vydává za lež a lež za pravdu.

Co se to děje na novopackém náměstí? V zasklené skříňce na budově děkanství visí nějaký tiskopis. Všiml si jej jeden kolemjdoucí, který se nemůže odtrhnout, a čte a čte. K němu se přidal druhý, třetí... Již je jich tu tolik, že se menší s většími začínají strkat, aby se dostali dopředu a aby jim oni nepřekáželi při čtení. Lidí stále přibývá. Jednomu muži padají šle. Už neměl čas se upravit, když ho soused vyzval, aby si šel honem přečíst k faře něco zajímavého. Dokud to tam visí.

„Za chvíli už to tam nemusí být, může to nějaký soudruh strhnout," zdůrazňuje soused. Překvapení je v tom, že to není žádná propaganda, ale pravdivá informace. Je to obvyklý oběžník pražského arcibiskupa Berana. Věcný, žádná senzace pro ty, kteří ji očekávají. Proto si někteří zklamaně myslí: „Pro komunisty je Beran úplně neškodný člověk." - Jedna žena doplňuje pro ty, kdo arcibiskupa neznají: „Je to muž drobné postavy, trochu vyhublý po příchodu z koncentračního tábora Dachau. Prý má ještě v arcibiskupském paláci vězeňský oblek s číslem." – Takovým hrdinným svědkům by se přece mělo věřit.

A copak to stojí v arcibiskupském listě? Pan arcibiskup píše o knězi Plojharovi, který se stal ministrem v poúnorové vládě. Nevidí v něm kněze věrného církvi, ale komunistu. Proto je třeba, aby kněží i věřící byli v tomto směru pravdivě informováni.

Jeden z „důležitých" vykřikl: „To je ale drzost; takto se vyjadřovat a od faráře troufalost, že to věsí do veřejné skříňky!" – „Však my už si na takové posvítíme!", zdůrazňují další „důležití".

Posvítili si. Státní bezpečnost začíná vyšetřovat, jakými cestami se list pražského arcibiskupa dostal do Nové Paky a kdo jej vyvěsil do farní skříňky. To kaplan Josef list přivezl na podzim z duchovních cvičení v litoměřickém semináři a dal do skříňky.

Právě v den před Štědrým dnem 1948 je kaplanovi doručena obžaloba. Soud se má konat 29. prosince v Jičíně. Kaplan se ihned rozjel do Litoměřic, aby se poradil i varoval. Biskup Trochta to vyřešil jednoduše: „Jeďte za arcibiskupem!" – Tak Josef pokračuje na Štědrý den do Prahy. Pan arcibiskup však není doma, navštěvuje nemocné. Páter musí v paláci čekat dlouho.

Blíží se večer, a proto má obavy, zda se včas dostane zpět do Paky, kde má sloužit půlnoční.

Když se pana arcibiskupa přece jen dočkal, byl jím srdečně přivítán a pochválen za vyvěšení listu: „Dobře jste udělal, lidé musí být pravdivě informováni. Osobně se za svědka dostavit nemohu, budu mít právě oslavy šedesátin, ale pošlu k soudu dopis," řekl kaplanovi při odchodu. Pak přece jen páter Josef dojel včas do Paky a vánoční půlnoční mše svatá byla sloužena včas a ve slávě.

Bůh je s námi – Kdo proti nám?

Vánoce uběhly a blížil se den soudu. Děkan Rais se radí se svým mladým kaplanem, kterého má rád, a obává se, že noví mocipáni připravují církvi značné potíže. Ani Josef to nebude mít u soudu lehké. Ten však vesele poznamenává: „Bůh je s námi, kdo proti nám?" – Je však nutné se také připravit.

Kaplan s děkanem začali pro jistotu s úklidem na děkanství. Opatrnosti nezbývá. Páter Josef vzal ve své kaplance do ruky každý papír. Na co na všechno by se mohl najít nějaký ten paragraf? Nic se přece nesmí opisovat ani rozmnožovat, třeba ani opsat modlitby na

stroji. To vše je pokládáno za protistátní činnost. Kaplan tedy prohlíží šuplík po šuplíku, psací stůl se vyprazdňuje. „Té soukromé korespondence naštěstí mnoho nemám, jsem nepsavec," říká si pro sebe. Ale i podpisy na obyčejných pohledech by je mohly zajímat a pisatelům zbytečně působit potíže, dostat je na seznamy podezřelých přátel obžalovaného. Mnoho listin Josef spálil v kamnech, pro cennější hledal úkryt. Ani si nevšímal hodin, až začalo svítat. Ulekl se. Vždyť za několik hodin začíná v Jičíně soud, měl by se aspoň trochu prospat.

Dá se usnout u soudu?

Značně unavený se objevil P. Josef v soudní síni v Jičíně. Měl dojem, že soudce je na jeho straně. Na otázku: „Kde jste získal list psaný arcibiskupem Beranem, který jste vyvěsil do farní skříňky?" řekl pravdivě, že jej obdržel na duchovních cvičeních v litoměřickém semináři. Ale svědecký dopis pana arcibiskupa soudce přečíst nedal s poukazem, že se svědek nedostavil.

Josef zpočátku pozorně poslouchal soudce i ostatní přísedící, ale jejich hlasy zněly stále slaběji a slaběji... až usnul spánkem spravedlivých.

Po delší či kratší době měl být čten rozsudek. Tu ho na výzvu soudce vzbudili, aby vyslechl, jak dopadl. – Za vyvěšení listu pražského arcibiskupa, kterého měl být jako primase českého poslušen, dostal tři a půl roku podmínečně. Po odvolání k Nejvyššímu soudu do Prahy mu byl rozsudek snížen na dva a půl roku, opět podmínečně.

Je rok 1949. Arcibiskup Beran zase píše pastýřské listy. Spěchá, dokud se ještě dá pravda veřejně sdělit. Připravuje své kněze a věřící na těžký boj o Boží království. Prosí v něm o věrnost. „Bude to sledovat celý svět, ale vašemu boji budou přihlížet i andělé," zdůrazňuje.

Pastýřské listy nemohly být zasílány poštou, bylo třeba je osobně doručovat na diecéze, kde se teprve na biskupských konzistořích dál rozmnožovaly a šířily. Obvykle je zase vyzvedávali osobně kněží a laici z jednotlivých vikariátů či děkanství a odtud zase všelijak další dobrovolníci. I kaplan Josef se toho zúčastnil. Se svým děkanem měl dohodnuto, že listy hned po doručení do Paky rozveze po okolních farnostech. Jednou zpozoroval, že za ním jedou estébáci. Poslední štací bylo Hostinné. Odtud zahnul na jakousi postranní cestu, aby jim unikl. Došel mu však benzín, a tak musel motorku dotlačit pěšky až do Nové Paky.

Noví vládci znali Josefův dělnický původ a jeho solidaritu s pracujícími. Zpočátku se všelijak namáhali ho získat. Zvali ho na různé akce, například na oslavy Prvního máje. Ale kaplan se nesmlouvavě vždy na něco vymluvil. Cílem ovšem bylo i co nejvíce kněží odradit či zastrašit, aby nečetli arcibiskupovy pastýřské listy věřícím v kostelích. Zatím útlak nedospěl ještě tak daleko, aby strana a vláda vydala příkaz k odebrání pastýřských listů a k prohlídkám církevních budov. Zatím jen tloukli na dveře far a budili v noci. Tak jednou brzy ráno ve 3 hodiny bušili na dveře novopacké fary stále silněji a silněji asi také proto, že pan děkan byl právě na záchodě a nešel hned otevřít. Přišli se ho zeptat, zda bude číst pastýřský list. „Ano, budu jej v kostele číst a můj kaplan také," řekl pan děkan rozhodně. – Pastýřské listy byly již v té době uloženy v několika opisech ve svatostáncích v různých kostelích.

Čerstvě vyškolení členové StB pak po nedělích dohlíželi při mších, aby zjistili, zda některý kněz přece jen ze strachu číst listy nebude. Byli i v Olešnici, kde sloužil mši svatou P. Josef. List četl. Cosi na ty sluhy nového režimu přece jen zapůsobilo, že se křižovali a poklekali jako ostatní věřící. Stará náboženská výchova, či instrukce, aby se nelišili a nebudili pozornost?

Brzy nato byli oba novopačtí kněží voláni k výslechům. První šel pan děkan Rais. Byli s kaplanem domluveni na slově „Zbabrat". – „On to kaplan zbabral," říká děkan Rais. „On to

děkan zbabral," říká kaplan. „A tak jsme se bavili a estébáci snad také. Snažili jsme se urazit hrot přísnosti. V těch prvních dobách totality se vyšetřovatelé teprve učili třídní a ideologické nenávisti. Tušili jsme však, že když se nastoluje nesvoboda, tak se stane i z každé maličkosti věc důležitá. Skoro jako u nás v Kocourkově. Život je dost těžký sám o sobě, a tak jsme se snažili méně podstatné věci všem ulehčovat."

Jiná farnost

Od 12. září 1949 byl kaplan Josef přeložen. Stal se administrátorem v Horní a Dolní Branné. Nerad se loučil s dobrým děkanem Raisem. Děkan pocházel z Bělé u Pecky a znal dobře život v Podkrkonoší, ještě mnohému ho mohl naučit. Pan biskup Mořic Pícha však rozhodl o přeložení. Tak mladý kněz musel zabalit svůj majeteček, většinou to byly knihy.

V Horní Branné u Jilemnice nyní jako důchodce vypomáhal P. Václav Stříbrný. Josef si byl vědom, že nyní ponese odpovědnost větší, než měl jako kaplan. Hned zajel za svým vikářem, stařičkým P. Michálkem, který bydlel v Jablonci nad Jizerou. Ten znal poměry ve svém vikariátu, a proto mu navrhl, že by mohl bydlet na faře v Dolní Branné, kde byl místní kněz německé národnosti odsunut do Německa se svými německými farníky. Teď je fara prázdná a tato pohraniční vesnice málo osídlená. „Bude dobré," řekl pan vikář, „když nedělní večerní mši svatou budete sloužit v Horní Branné. Pak vám ještě připadne Zálesní Lhota, kam budete dojíždět." – Bylo rozhodnuto a dohodnuto.

A tak se nový administrátor začal zabydlovat v Dolní Branné. „Škoda, že máma není ještě v důchodu, ta by mi se vším poradila a také by vařila," pomyslel si často. Jeden den v týdnu chodil učit náboženství do Horní Branné a tam byl zván na oběd do jedné věřící rodiny. Jinak se musel živit sám.

Jednou tak chodil na faře v Dolní Branné po velkém, poloprázdném pokoji a modlil se breviář. Někdo zvonil. Šel otevřít a známá děvčata z Nové Paky se hrnula dovnitř. – „Bydlíme hned tady za rohem na privátě a pracujeme na „kapesnících" v blízké Miletě. Máme radost, že tu budete působit a že můžeme i ve všední den přijít na mši svatou. Nepotřebujete tady něco uklidit, s něčím pomoci?" střídavě mluvila Anežka a Ludmila. Páter Josef se šťastně usmál. Měl dojem, že dívky mu sem poslali dobří andělé. Hned tu bude veseleji.

Přijela i máma a řekla, že tu zůstane, že Josef nemůže být sám. A tak fara ožila. Josefa napadlo, že by se v těchto velkých prostorách mohla konat duchovní cvičení, exercicie. Hned to začal provádět. To už bylo v jeho povaze. Nemohl žít bez společenství, bez rodiny dětí Božích. A tak to brzy nastalo. Samozřejmě, že tajně. Přednášky se konaly na půdě. Josef získal na vedení exercicií znamenité kněze z Prahy: jezuitu P. Mikuláška, bývalého vězně z koncentračního tábora, a na druhý kurz skauta P. Jiřího Holuba. Nastaly tu radostné časy bez ohledu na to, jak to vypadá ve veřejném životě. Na faře se přemýšlelo o slově Božím a všechny je to spojovalo. Ale páni soudruzi se právě v té době chystali zavírat kněze. Promýšleli to víc a více. Měli na to zvláštní školení. Jakpak se asi připravují věřící, že si budou své kněze chránit, aby se jim nedostali do rukou?

Každá záminka pro vytváření nepřátelského veřejného mínění vůči církvi a kněžím je v této době dobrá. Třeba akce podpisování mírových listů. Kdo by byl tak špatný a nechtěl po tak hrozné válce, aby byl mír? Za P. Josefem přišel neznámý soudruh a ptá se ho: „Pane faráři, podepíšete, že jste pro mír?" – „To nepodepíšu,ů" zní odpověď. „Mír má být založen na pravdě, spravedlnosti, lásce a svobodě. Kdo mi zaručí, že se podpisy nezneužijí ke zlému?" – A již to tu bylo. Brzy bylo ve vsi slyšet: „Zdejší farář chce válku, nepodepsal mírovou listinu." – „Ten by ale zasloužil!" ... „A biskupové jakbysmet. To je dobře, že je již zavřeli, aby nám nebránili budovat šťastný socialismus." – „Chystá se s nimi monstrproces," říkají ti informovanější. „Jen aby je u soudu neosvobodili," strachují se zabedněnci. Jiní ujišťují: „To ne, dnes konečně vládne lid. Budeme podepisovat listiny, aby jim dali hodně roků vězení." – „A co s tím dolnobranským farářem? Je zralý, skoro přezrálý na zavření," říkají věcí znalí „odborníci" a zkoumají dál jeho činnost v diecézi. Jsou známy jeho aktivity

hlavně mezi mladými. Je vedoucím diecézního skautingu. Za jeho vedení se vytvořilo 220 tak zvaných homogenních oddílů, to je oddílů s náboženskou výchovou. To všechno narušuje výchovu komunistickou. Proto je věc jasná. Kdy provést zatčení?

Cestou necestou

Právě po roce Josefova administrování – dne 12. září 1950, ve 3 hodiny ráno – bušili členové StB na dveře dolnobranské fary. Farář se ihned probudil. Hned věděl, kolik uhodilo. Otevřít nešel. Byl připraven na vězení. Již dříve ho P. Ryba z Nové Paky upozornil, aby si při zatčení vzal teplé prádlo a svrchní oblečení, protože se musí spát na betonové podlaze. A ať se také připraví na „kopačky". Ryba měl rozbitou čelist i břicho. I když je Josef připraven na všechno, přece jen se mu třesou ruce, když vytahuje zimník ze skříně. Je tu máma, také již oblečená. Kdosi jde po schodech. Jsou to děvčata Ludmila a Anežka. Slyšely na bytě rámus z fary a přišly zadním vchodem. Vlčák na ně nezaštěkal, už je znal.

Všichni klekli a začali se modlit růženec. Bouchání dole ustalo. Po skončení modlitby bušení opět začalo. Střídavě se modlili breviář, a to všechny modlitby. Pak P. Josef sloužil mši svatou. Nesmírně se sjednotili a dostali osvobozující sílu. Podobné skupinky asi tvořili první křesťané před zatčením a mučednictvím. Nejsilnější skupinka byla však pod křížem Kristovým na Kalvárii... Rány dole zcela utichly.

Ale po skončení mše znovu nabyly intenzity. Vypadá to, že obléhatelé chtějí trámem prorazit dveře, které byly zpevněny háky. Dívky tiše odešly, aby byly včas v zaměstnání. Máma řekla: „Zabijí tě!" – „Nemusíme na to čekat, můžeme utéct," navrhl Josef. A tak šli dolů k zadnímu východu. Farář ještě pohlédl na Reka, na toho věrného čistokrevného vlčáka, kterého s rodokmenem koupil za 1.500 Kč. Pes byl přivázán na dlouhém kravském řetěze. Teď se s ním Josef musel rozloučit. Byl to věrný přítel, ale zlý na vetřelce. Estébáci se k němu neodvážili přiblížit.

Josef s mámou rychle vyšli. Dozadu se již neohlíželi, teď je zajímalo, co je před nimi. O několikahodinovém randálu na faře se již povídalo po vsi. Mata se synem šli postranní cestou ke Lhotě. Lidé je potkávali a přáli jim, aby se jim útěk podařil. Dokonce se prý vyjádřil jeden místní funkcionář: „To je dobře, že jim ten kluk farářská utekl. Copak se tohle dělá?..."

Chladná zářijová rána, prozářená sluníčkem, kdy voní vzduch a třpytí se rosa, jsou nádherná. Jak blaze je žít v Podkrkonoší! Josef s mámou došli k Zálesní Lhotě. Žena již byla unavená. Ani jemu se nešlo lehce. Vždyť měl dvoje spodky, dvoje kalhoty a zimník. Občas něco svlékl a nesl v ruce. V hlavě oběma vířily tisíce myšlenek. Chvilku si sedli, aby si odpočinuli a vše promysleli. Nakonec Josef řekl: „Mámo, vrať se domů a řekni jim, že zítra přijedu do Liberce ke krajskému tajemníkovi, kde můžeme vše vyřešit." Matka se k večeru vrátila zadem na faru. Estébáci čekali u předních dveří. Sundala závoru a otevřela jim se sdělením: „Syn tu není." – Rychle se hrnuli dovnitř, aby udělali prohlídku. Zajímaly je fotografie. Na jedné si prohlíželi Josefovu sestřenici, která v den obláčky byla přijímána do řádu. Pak odešli. Přátelé zařídili, aby máma nebyla v noci sama. Jako první přijel z Olešnice mladý truhlář Václav.

Cestou necestou šel Josef jak pohádkový Honza do světa. – „Kde odložím kabát, kde najdu postel na spaní?" I žaludek se hlásil o svá práva. Ale tam úplně na dně srdce je jistota – jistota vrabčáka, že Pán se postará. Má jít za kostelníkem do Zálesní Lhoty? Neublíží mu svým příchodem, až ho budou hledat? Rozhodl se, že se s ním aspoň poradí, kam má jít dál. Zamířil k jeho domku. Kostelník byl překvapen a hned Josefa zavedl do jedné rodiny ve Lhotě. Tam zůstal tři dny. Ten první večer usnul v bezpečí, ani nevěděl, jak dlouho spal. Pak se vydal v noci do Levínské Olešnice přes Studenec. Hned ve Lhotě spatřil, jak se lidé rozcházejí po nějaké schůzi. Odbočil ze silnice. Bylo třeba přeskočit potok. Teď ještě nějaké máchadlo se objevilo na potoce. Spoléhal na svou skautskou hbitost, ale kabáty byly těžké, proto se namočil. Dál vedla cesta do kopce jakousi oranicí. Začalo dost pršet a

farář ještě mokrý z potoka zapadl do té hluboké, čerstvě vyorané brázdy. Celý zablácený odbočil ve Studenci v blízkosti sochy Panny Marie do Levínské Olešnice. Tam měl náhle potkat vlak. Ihned skočil do příkopu. Netušil, že je plný vody. S velkou úlevou zaťukal v domě pana Štíra. Ten se ho polekal, jak vypadá. „Bude nejlepší, když půjdete do vechtrovny k Jiráskom," usoudil. Tam musel ze sebe všechno svléknout. Dali mu košili nějakého silného muže. Plandala na něm a to ho velice rozesmálo a hned viděl svět veseleji...

Jeho další zastavení bylo pod železničním mostem v seně. Jiráskovi tam měli schovaný hrnec se sádlem. Josefovi to zase přišlo k smíchu: „Proč bych tam s tím hrncem nemohl být schovaný i já?" – Ale pohodlný příbytek to není. Stále jen jedna poloha. Aspoň kdyby bylo vidět modrou oblohu. Tu volnost, tu volnost nad námi... Na blízkých polích sbírají lidé vyorané brambory... a povídají si... Náhle Josef zbystřil sluch: „Prej dolnobranskej farář jim utek´. To už ho sotva chytnou. Už je to deset dnů, co je pryč." – „Ten už musí bejt daleko," dohadují se mezi sebou. – „Jo, jo, blízko, blizoučko je ten dolnobranskej farář," říká si v duchu ukrývaný. Smát se, ani kašlat se tu nesmí. Navečer pan Jirásko přináší jídlo a uvažuje, co bude dál; všiml si, že v těchto místech zpomalují vlaky. Bude se tu něco opravovat nebo je tu něco podezřelého? Prý si tady prohlíželi trať a měli s sebou psy. Byli to vůbec lidé od dráhy? Josef také v úkrytu pod mostem přemýšlí a vzpomněl si, že nedávno byl se svým přítelem P. Nováčkem na návštěvě u Pacholíkových, jeho známých. Tito lidé bydleli na samotě, a to se Josefovi zdálo pro odlehlost vhodné jako úkryt. Ale jak zjistit, zda by tam mohl pobýt? Znal se s jejich dcerou. Ani Václav se s nimi neznal a nevěděl, kde bydlí. Po poradě vyhledala Drahušku, jejich dceru, Václavova maminka se vzkazem, zda by Josefovi vyjednala u svých rodičů úkryt. Sešly se v Jilemnici a i když byla Drahuška ochotná s rodiči vyjednávat, nemohla už zajet domů, protože musela být večer opět v Hradci na internátě. A tak napsala rodičům dopis, se kterým tam zajela její kamarádka Marie, která cestu i rodiče znala. Marie měla zpočátku potíže s tetou, která bydlela v Jilemnici. Ta ji nechtěla pustit na nějakou samotu, proto jí musela prozradit, oč se jedná. Teta byla dobrá, zhrozila se sice, ale hned nabízela pomoc. Kdyby páter někdy potřeboval lékařskou pomoc, až bude v úkrytu, nebo léky, může vše obstarat. Marie tedy dostala svolení, aby se vydala na samotu Zabylí blízko Poniklé. Je stará pravda ve slovech: „V nouzi člověk pozná přátele" a bylo převelice křesťanské lásky a statečnosti ve vzkazu, který doručil pan Jirásko pod železniční most: „Pacholíkovi ze Zabylího očekávají P. Josefa. Může u nich zůstat, jak dlouho bude třeba."

Když potom přijela Drahuška na víkend domů, dozvěděla se, že právě na ten den, vlastně noc, je dohodnuto, že P. Josef přijde na Zabylí. Václav měl prozkoumanou cestu a sehnaná kola, na kterých měli přijet. Po setmění vyjeli a na Zabylím byli očekáváni. Přijeli po půlnoci a byli od Pacholíkových vlídně přijati, přišli jako domů, i když se předtím skoro neznali. Bylo to od nich opravdu velké hrdinství, ujmout se v padesátých letech někoho, koho pronásledují estébáci. Vůbec se nevědělo, co bude dál. Vzal to na sebe i pan Pacholík, který nebyl nijak nábožensky založený, ale byl to přirozeně dobrý člověk, ochotný pomoci každému, kdo pomoci potřeboval. Začátkem září idešla dcera z domu do školy v Hradci Králové, a tak v Josefovi získali náhradu, že nebyli tak sami; to platilo hlavně o mamince Pacholíkové, když tatínek odcházel do služby na dráhu. Josef se s Pacholíkovými dobře sžil, říkal jim „táto, mámo" a oni jemu „Josefe". Snažil se pomáhat, kde se dalo – radou v domácnosti, i hlásáním slova Božího. Debatoval s nimi o pravdách víry, hlavně maminka měla o tyto věci zájem, tatínek v debatách často oponoval, a tak nakonec tolerovali jeden druhého. Tatínek asi trochu podléhal komunismu, ale když viděl, jaké nespravedlnosti soudruzi dělají, vzal Josefa pod svou ochranu.

Samota Zabylí

Svěží, líbezná podhorská krajina, čerstvý, chladný vzduch utišil Josefovy napjaté nervy. I bydlení na půdě bylo pro něho rájem. Jen se trochu obával blížící se zimy v místnosti bez kamen. Postel byla umístěna v rohu pod zkosenou střechou. Peřina byla pořádná duchna. Snad jej ochrání před štiplavým mrazem. Okno je jen ve střeše, nevelké – je to jakýsi světlík. Dá se dívat jen vzhůru k nebi, jako mohl Noe v arše.

Josef má teď dost času přemýšlet o svém útěku, zda bylo dobré, že se nenechal odvést, že se skrývá... hledá smysl toho všeho. Václav, se kterým se přijel na kole, občas přijede za Drahuškou, když je doma. Má možnost s oběma mladými lidmi uvažovat: „Jaký to má smysl, proč tu jsem?" Všichni uvažují, přou se i se shodují, znovu začnou vše probírat od začátku, až dojdou k názoru: „Stále zavírají kněze. Zůstane vůbec nějaký na svobodě? Kdo ví, co mají komunisti s církví všechno v plánu. Proto je třeba, aby aspoň nějaký kněz byl uchován pro věřící, aby u nás církev nezanikla." – Vlastně se tak rozhodlo ve chvíli, kdy e Josef nenechal zatknout a když se mu podařil útěk. Je to velký dar, že kněz, ať je kdekoliv, může z Božských zdrojů rozdávat lidem. To si silně uvědomoval Josef i všichni na Zabylím.

Pacholíkova stará dřevěná chalupa s velkou světnicí, tmavou síní i komorou, chlévem pro kozu i Josefovou místnůstkou na půdě se stala tajným Božím chrámem. Skrze kněžské slovo vstupoval Ježíš do tohoto obyčejného prostředí tak, jako se Božské Dítě zrodilo do jeslí ve chlévě. Tam i tady bylo upřímně milováno.

Když byl Josef nějaký čas u Pacholíkových, uvědomil si, že má-li žít plným duchovním životem, potřebuje také spojení s knězem – zpovědníkem. Ihned si vzpomněl na svého dávného přítele P. Nováčka. Ale jak se s ním setkat? Přišel na nápad: Máma Pacholíková napíše P. Nováčkovi, jehož byla kdysi farnicí, že je nemocná, aby ji navštívil. Tak se také stalo. Při této návštěvě se s Josefem sešel a pak ho pravidelně jako jeho zpovědník navštěvoval. Chodíval se svou hospodyní, aby byl méně nápadný. Po řadu let byl Josefovi velkou oporou a jeho návštěvy byly ukrývanému povzbuzením v jeho osamocení. P. Nováček mnoho riskoval a obětoval i obtížnost cesty. Vždyť jezdil vlastně do své bývalé farnosti, kde ho lidé znali, a dost zdaleka. Působil nyní až u Ústí nad Orlicí. Měl velkou zásluhu na tom, že Josef svou izolovanost snášel s optimismem a důvěrou v dobrou budoucnost.

Pak se objevil i Josefův spolužák z gymnázia a dobrý přítel z mládí, Ota z Ústí nad Orlicí, jemuž vyřídil pozvání P. Nováček. I když Ota byl otcem početné rodiny, rád se zabýval teologií. Také velmi riskoval, když sem častěji zajížděl. Josefovi přinesl úplný poklad: Teologickou Summu Tomáše Akvinského. To je studium na několik let. A tak se Josef zakousl s chutí do náročného díla a pochutnával si na lahodné pravdě. Někdy úplně zapomněl, kde vlastně je. Až na to bolení zubů. Nemělo to konce. „Chtělo by to kleště," říkala Drahuška. Ale ty nebyly. Vyvinul se z toho zánět okostice a váček hnisu se tlačil do ostatních zubů. Josef chodil s hlavou obvázanou a tváří ve vatičce. Máma Pacholíková vařila senné strusky, které se v hadříku teplé přikládaly na tvář.

Josef se snažil všemožně zapomenout na bolesti zubů. Aby zavedl myšlenky jinam, začal se podle učebnic učit cizí řeči. Nejprve ruštinu, pak němčinu a francouzštinu. Ale bolesti zubů trvaly a mocně narušovaly snahy po sebevzdělání. Jednou mu Drahuška donesla zdravotnickou brožuru, kde se psalo, že jeden muž při neléčeném zánětu okostice do čtyř dnů zemřel. Jak dlouho má už Josef zánět okostice? Už kolikátý čtvrtý den přešel. Teď tedy s napětím i zvědavostí čeká první, druhý... čtvrtý den. Opět to přežil a nějak si stále víc zvykal žít s bolestí...

S mámou a tátou Pacholíkovými se měli upřímně rádi. Nečekali každodenně, že padne komunismus a bude svoboda. Brali situaci, do které je postavil Pán, tak, jak je. Táta s mámou byli stateční a vydrželi to tu s Josefem skoro devět let. Jedlo se skromně. Vařily se brambory, bylo domácí mléko, vejce, sklidilo se zelí i trochu zeleniny. Měli jen to, co dům dal, jak říkala máma. Kupovat se chodil jen chléb, cukr a sůl, mouka.

Seno na kopcích se snadno usušilo a bylo ho dost. Nastala rodinná porada: Vždyť by se uživila i kráva. A tak že se táta s mámou po nějaké poohlédnou. Krávu koupili. Ale jak jen ta Stračena byla vyhublá! Ani nemohla jít, museli ji táhnout pluhem. Byla po teleti, čekalo se, že bude hodně dojit a ona zatím dala jen čtvrt litru denně. Josef si ji vzal na starost a začal vařit strusky ze sena, kterých bylo na půdě dost. Máma do toho přidávala nějaké koření a hubená kravička zesílila a brzy zaplavovala obyvatele chalupy chutným mlékem.

Bylo záhodnou koupit odstředivku, a tak se Josef zase dal na obsluhu tohoto přístroje. Měl pak smetanu, tvaroh a bylo třeba stloukat i máslo. Máma byla ráda, že se k tomu Josef hrne, protože si zlomila ruku. V jilemnické nemocnici jí ruku napravili a dali do sádry. Při sundání sádry zjistili, že je to uděláno špatně, a tak ruku znovu zlámali a napravovali. Máma opět přišla domů se sádrou. Pak to zase nesrůstalo dobře. To už máma radši zajela do Mříčné za paní Mílovou, která ruce napravovala báječně. Za nějaký čas se ruka opravdu dobře zhojila. Ale příští rok se to opakovalo. Máma si zase zlomila ruku, Josef stloukal máslo ve velké baňce, a tak byla máma ráda, že to nemusí dělat, sama by na to nestačila.

Život tu plynul pomalu, bez velkých změn. Drahuška se domů vracívala ze školy a později jako zdravotní sestra z nemocnice jen na některé víkendy. Zajížděl sem i Václav, když dostal volno z vojny, kde sloužil po tři roky u PTP. I od nich se Josef dovídal o svých spolubratřích kněžích. O tom, kdo z nich je ještě na svobodě, kdo chodí k výslechům a kdo již byl zatčen. Napadlo jej, že se při výsleších budou ptát i na něho a mnoho lidí tím trápit. Před vánočními svátky, kdy pošta doručuje balíky pohledů, nevzbudí mezi nimi pozornost ty od něho. Napsal proto svým přátelům s podpisem: Josef Fouk. Snad každý pochopí, že se tím naznačuje, že ufoukl za hranice vlasti. A skutečně, když se jedné ženy ptali, kde se ukrývá P. Josef, řekla, že jí naznačil, že je v cizině. Ale estébáci nevěřili, hledali dál, pozorovali, přemýšleli, kde by mohl být, kdo ho ukrývá.

Obdělávání horských strání bylo velice namáhavé. Kamenitá políčka vyžadovala velkou péči, aby vyrostly brambory, trochu ovsa pro slepice a trochu žita, které se pražilo na plotně, aby bylo z čeho vařit kávu. Josef by rád při té dřině pomáhal, ale ven nesměl, mohl by ho někdo vidět a vyptávat se, co je to tu za návštěvu. Zvlášť proto, že si nechal narůst plnovous a byl tím ještě nápadnější, protože v té době nikdo dlouhé vousy nenosil. A tak pomáhal jen v domácnosti. Velký pokrok nastal, když se rozhodlo, že se na samotu instaluje elektrické osvětlení. Do té doby se svítilo petrolejkou a všechna práce se konala ručně. V době, kdy se po domě dělalo elektrické vedení, se musel Josef schovávat na půdě v jarmaře. Byla to velmi nepohodlná poloha a hlavně nesměl na sebe nijak upozornit. Po zavedení elektřiny Josef přemýšlel, jak by usnadnil práce v domácnosti. Máma dosud prala namáhavě prádlo na valše, a tak teď se pořídila pračka. Byla to velká úleva. A pak to světlo. Josef mohl studovat i po setmění; na okna se dávalo zatemnění jako za války.

Zimy zde byly kruté. Josef za léta nikdy nevyšel z domu, ale mráz se snadno protlačil do půdní světničky a štěrbinami sem vnikal sníh, který ležícímu pod duchnou padal na obličej. Bylo zde jen o dva stupně mrazu méně než venku.

Josef se už skrýval šestý rok a začal pociťovat, jak mu chybí pobyt venku na vzduchu. Byl bledý a unavený a pak onemocněl. Dostal zápal plic a pohrudnice. Ležel v horečkách. Máma vařila lektvary a dávala zábaly. Josefova vlastní matka o něm stále nevěděla. Ale v tyto dny měla těžké sny, že syn umírá. Svěřila své starosti P. Nováčkovi a ten se rozhodl, že jí řekne o Josefově úkrytu. Rozjela se za ním. Šest let se neviděli. Těšila se na setkání s ním, ale vyděsila se, jak vypadá. Myslela si, že opravdu umře. Pak přijížděla častěji, i když cesta z Jablonného u Lanškrouna byla pro ni namáhavá. Také si přála něčím přispět na jeho nucený pobyt na Zabylím.

Přišlo jaro a s teplem různá ulehčení. I Josef znovu nabýval síly. Jednou odjel táta s mámou ráno do Jilemnice. Josef slyšel z chléva kozí mečení. Šel se podívat a viděl, jak se půl kůzlete dere z kozy ven. Vytáhl je a kouká, kam s ním. Šel na to vědecky. Táta nedávno přinesl kalendář Rudého práva a tam byl článek o kozlení a studeném odchovu kůzlat. „Co doporučují komunisté, je vždy akorát naopak," řekl si také proto, že se novorozené kůzle chvělo zimou. Vzal velký travní koš, dal na dno trochu sena a kůzle do něho vložil. Koš donesl do světnice, kde bylo u kamen teplo. Zase slyšel táhlé „mééé" a druhé kůzle lezlo na svět a pak ještě třetí... a opět „mééé" a nakonec se kůzlečí čtyřčata k sobě tulila v koši u kamen. Vtom Josef zaslechl, že se máma vrací domů a s ní ještě nějaká jiná žena. Podle hlasu to byla sousedka. „Mám starost," říká máma. „Čekáme ty kůzlata."

„Víš co, Františko? Já se jdu domů převlíct a hned ti přijdu pomoct," navrhla sousedka. Máma se podivila tomu nadělení v koši a jak Josef kůzlata opatřil. Nakonec dodala: „Ještě štěstí, že sousedka nešla hned dál. Asi by jí vypadly oči z důlků, kdyby viděla, jakou inteligentní kozu máme, že si sama zanese kůzlata v koši pod kamna."

Josef začal počítat, kolik lidí již o něm ví a kdy se to prozradí. Přišel ho prohlédnout i známý lékař z Prahy, kterého mu poslala Mariina teta z Jilemnice. Byl to zbožný lékař, který studoval na vídeňské univerzitě, jak rozeznat nemoc z pohledu očí. Byl velmi vyhledávaný. Josefovi přispělo k uzdravení i potěšení z rozhovoru s ním. To byl již patnáctý člověk, který o něm věděl. Jak dlouho to ještě vydrží, než příchody více lidí na samotu vzbudí podezření? Starosti to vzbuzovalo, ale ... jsme všichni v rukou Božích, a tak co... On ví, co je pro každého z nás nejlepší...

Našli si ho

V roce 1958-1959 se objevovali v okolí chalupy různí „turisté" v černých brýlích, s dalekohledy, se psy. Bylo nápadné, s jakým zájmem si prohlížejí celkem nezajímavý terén. Bylo i více úkazů a příhod, které svědčily o tom, že estébáci zvýšili pátrací aktivity. Po Novém roce 1959 začali sledovat Josefovu matku a Václava začali volat k výslechům. Chtěli na něm vyzvědět, kde se Josef skrývá. Nic neprozradil. Věděli, že má dívku Drahušku, která je ze Zabylího. Našli souvislost? Někdy měl Josef dojem, že o něm již dávno vědí, ale jen pozorují, kdo k němu chodí a zda není v domě vysílačka. Pravděpodobně měli stanoviště v blízkém domě a čekali na vhodnou příležitost, kdy udeří. Cítil to v nervech. Přicházeli i neznámí lidé přímo do domu, buď jako opravář elektriky, který s nimi mohl spolupracovat, nebo jako doprovod táty z oslavy svátku sv. Josefa. Tehdy se tito „ochotní" doprovázející hrnuli do domu půdou, k níž je přístup přímo ze stráně, nečekali, až táta zaklepá na domovní dveře. Měli už tušení, že tam je Josef? Naštěstí ten již byl zachumlaný pod duchnou v posteli.

V prosinci 1958 se konaly zásnuby Václava a Drahušky s tím, že koncem dubna se bude slavit svatba. Svatba pak měla být 30. dubna 1959. Uskuteční se opravdu? Někteří lidé se začali nápadně zajímat kdy, kde bude svatba, dokonce jevili i zájem navštěvovat bohoslužby, aby snad získali důvěru. – Pak už bylo ke svatbě vše připravené, šaty ušité, koláče napečené a rozdané, dorty a cukroví nazdobené, maso na hostinu nakoupené. Navečer 28. dubna se snoubenci loučili s tím, že se ráno opět sejdou, aby zařídili poslední přípravy. Bylo třeba dojet do Vrchlabí a vyzvednout v zlatnictví prsteny, do kterých dali vyrýt monogramy a datum svatby. Měli si vykonat předsvatební svatou zpověď. Ráno však v kostele byla jen nevěsta a na ženicha čekala marně. Bylo jí divné, proč nepřišel, ještě nikdy, co se znali, se nestalo, že by nepřišel, jak slíbil. Když skončila mše svatá, vydala se Drahuška do Olešnice, aby zjistila, co se stalo. Musela projít skoro celou vesnicí a zajímavé bylo, že nepotkala jediného člověka. Chtěli se vyhnout setkání s nešťastnou nevěstou? Až dítě v sousedství jí prozradilo, co se stalo. V domě Václavových rodičů bylo ne jako před svatbou, ale jako po pohřbu. Ženicha zatkli a odvezli do Hradce. Teď bylo třeba zjistit, jak to vypadá na Zabylím u Pacholíkových. Drahuška se rozjela domů. Tam ji maminka přivítala otázkou: „Ty víš, že tady byli? A sebrali Josefa i tátu." –

Drahuška prohlíží spoušť po domě, její věci, výbava, knížky jsou rozházené v seně. Smutně se dala do uklízení svých věcí. Teď jí bylo jasné, že svatba nemůže být, není tu otec, který by ji vedl k oltáři, ani ženich, který by ji vedl od oltáře. Jela tedy opět do Olešnice na noc, ale moc nespala. Přemýšlela, co všechno má zařídit, když svatba nebude. Ráno jela do Paky. Nejdříve šla do zahradnictví, aby ohlásila, že si svatební kytici nevyzvedne. Jakmile se objevila v zahradnictví ve dveřích, nic netušící zahradnice rychle odběhla a již přinášela krásnou svatební kytici svázanou z bílých hyacintů. „Ještě teď, po letech, vidím tu kytici, a při vzpomínce se mi hrnou slzy do očí," vzpomíná Drahuška. Překvapenou zahradnici Drahuška prosí, aby kytici dala do kostela na májový oltář Panny Marie, že ji později zaplatí. Když přišla s penězi, byla už zaplacená. Dodnes neví, kdo tak učinil. A pak cesta na Národní výbor. Také matrikářka je překvapená, i pan děkan Rais, který je měl v

Nové Pace oddávat. Nevěsta chodí jako ve zlém snu, z kterého se má probudit. Musí úpěnlivě přemýšlet, co má ještě zařídit. I když se snaží vnímat lidi, které potkává, přesto jistě někoho pro zamyšlenost přehlédne. Ještě větší smutek cítí v Olešnici, kde měla být svatební hostina a příští obydlí novomanželů. Je tu mnoho připomínek: svatební šaty ženicha i nevěsty, při domovní prohlídce necitelnou rukou roztržená krabice se závojem, nazdobené dorty s nápisem „Mnoho štěstí novomanželům" a podobně. Novomanželům také přicházely gratulace, které nevěsta přijímala a které patřily novomanželům, kteří jimi ještě dnes nemohli být, ale přece se jimi stanou později. Bylo třeba vyzvednout ze zlatnictví snubní prsteny, ale ženich má doklad u sebe a není možné ho od něho získat. Drahuška jede tedy do Vrchlabí a když prodavačka vidí nešťastnou nevěstu, jak s pláčem oznamuje, že ženich byl zatčen, ochotně vydává prsteny na občanský průkaz. Tu nevěsta cítí, že se musí někde v klidu vyplakat, nelze tak jít po ulici. Vstoupí do šera gotického kostela a klekne do lavice. Má u sebe prsteny, které už měli oba nosit jako znamení jejich spojení, a zatím je má v kabelce a přemýšlí: „přijde ještě čas, kdy si je navlékneme?" – Cítí se bezradně, ale kostelní prostředí blízko svatostánku dává sílu a jistotu, že jsme všichni pod ochranou Boží a že se stane vždy jen to, co Pán dopustí. Uklidněná vyjde na ulici a odjíždí domů.

Další dny Drahuška pozoruje, že ji stále někdo sleduje. Lidé, s nimiž se dříve nijak nestýkala, se k ní najednou blíží velmi přátelsky a snaží se předstírat soucit, ale je znát, že vyzvídají. Tatínka po dvou dnech propustili z vazby. Pro ni po třech týdnech přijeli. Jela s nimi klidně, těšila se, že jede za svým ženichem, že ho snad uvidí. Ale viděli se až za tři a půl měsíce před soudem.

Přijeli ho zatknout

Co se dělo 29. dubna 1959 na Zabylím? – Jsou čtyři hodiny ráno, když na samotu přijíždí autobus snad s dvaceti lidmi, aby zatkli pátera Josefa. Přijíždějí i tři šestettrojky. V nich sedí i prokurátor Kropáček, i soudce Axamit i vyšetřovatel Novotný a další soudruzi. To si bude moci Josef vybrat, s kým chce jet? A tolik lidí na jednoho nepatrného člověka! To předpokládají, že bude zase prchat, že na něho budou muset udělat hon jako na zajíce?

Novodobí drábové vtrhnou do domu a hned pospíchají najisto na půdu. Bouchají na dveře a křičí: „Ruce vzhůru, otevřete!" – „Nemohu otevřít!" – „Proč?" – „Protože mám ruce vzhůru." – „Tak je dejte dolů a otevřete!" – Poslechl. Nejprve vběhl pes a vrhl se mu na ohryzek. „Svůj čumec k mému čumci," líčí později Josef. Byl dosud jen v tričku a v trenýrkách. Dovolili mu obléci. Pak ho odvedli dolů. Požádal, aby se směl napít. „Ne." Měli strach, že chce zapít jed? – „Aspoň trochu toho odstředěného mléka, to snad není proti zákonu." – Dovolili mu to. „Co je to za krvavé hadry tady na lavici?" – „To má máma hadry od černého rybízu." – Začali hledat zbraně a vysílačku. „Chcete zbraně?" – „Tady jsou." – A Josef ukazuje růženec a breviář. Mávli rukou, ale co hledali, nenašli.

Když vyváděli Josefa z chalupy, jeden z mužů do něho kopal. Zakřičel na něho: „Nekopejte mě!" Chtěl, aby to slyšela máma a táta, aby byli svědci. Žalobu na tělesné ubližování si nechá až k soudu. Dali mu pouta. Vedli ho lesem a prý, když už není zvyklý chodit venku, tak ať se nezraní. Jaká farizejská starostlivost – nebo náznak lidskosti? Pak už jen nástup do auta. V ranních hodinách se dostal po letech do Hradce Králové, kam tak často jezdil do semináře i za svým biskupem. Tentokrát vstupuje do jiné budovy, i když je blízko té biskupské...

Šaty dělají člověka

Ano, šaty dělají člověka. A vězeňské hadry dělají z člověka otroka. Záleží však na tom, zda si vězeň uchová vnitřní svobodu. Tam v nitru nejsou mříže, je svoboda dětí Božích...

Když Josefa spatřil vyšetřující referent, snad Novotný, řekl: „Vy jste ale houby případ, a tolik to stálo..." Jejich detektor pátrání? – „A přitom žádná vysílačka, ani zbraně, ani cizí špióni, ale jen jeden obyčejnej farář." – Josef chtěl hned využít projev sdílnosti a zvědavě se ptal: „Čtyřicet tisíc?" – „To víc, víc," mávl referent rukou.

Byl sám v cele, čili samovazbě. Začal uvažovat, jak by mu asi bylo zle, kdyby se opravdu dopustil nějakého zločinu. Takhle má svědomí čisté a oni moji musejí vinu vymýšlet. Čím špatnější je režim, tím víc se z každé nepatrnosti dělá věc důležitá. Inu, je to jako u nás v Kocourkově. Josef je sice zavřený, bezmocný, ale všechny vymyšlené strašáky na lidi v něm vzbuzují veselost. A tak se stále něčím baví. Hlídač cel ho jednou pozoroval okénkem ve dveřích a ptal se: „Co to tam děláte?" – „Chodím." – „To vidím. A co to držíte v ruce?" – Papír." – „To také vidím." – „A co s ním děláte?" – „Natrhávám ho." – „Na co?" – „Abych věděl, kolik Zdrávasů jsem se už pomodlil při růženci." – „No, jen tu neblbněte nahlas!" – „Já tu blbnu potichu!" – Dozorce zaklapl okénko a odešel.

„Musel to přece zkontrolovat, abych se snad nepřejedl papíru, aby mi nebylo špatně, a tak abych se nevyhnul soudu," omlouval si ho pro sebe Josef. Kroutil nad tím sice hlavou, ale hned mu bleskl v hlavě plán pro legraci. Hned ráno při podávání snídaně okénkem požádal o zavedení k vyšetřovateli. To zase nad tím kroutil hlavou bachař. Nikdo tu přece netouží po výslechu a tenhle vězeň o něj sám žádá. – „Co si přejete?" ptá se překvapený referent. „Chci se jen zeptat, zda mohu po cele chodit." – „Nejenže můžete, ale musíte." – „Mohu mít papír v ruce?" – „To také můžete." – „A mohu si ho natrhávat?" – „To také můžete, i když vysvětlete, proč." – „Modlím se na těch zatrženích růženec." – „Ven, odveďte ho!" volá vyšetřovatel na dozorce.

Jednou Veřejná bezpečnost dohlíží na odebírání otisků prstů. Také Josefa to neminulo. Trochu se mu třásly ruce, ale on je schválně roztřásl tak, aby se otisk nepovedl. Zkoušeli to s ním znova, ale stále to nešlo. Bude z něho vězeň bez otisku prstů?

Zase ho začaly bolet zuby, ale zde to bylo dobré, byla možnost ošetření. Svou žádost do ordinace hlásil slovy: „Potřebuji mít zuby v pořádku, až budu zase kázat." – Referent odporuje: „Vy už nikdy kázat nebudete." – A Josef tvrdí: „A budu, budu." A měl pravdu. Dnes už káže víc jak dvacet pět let. – Vězeňský zubní lékař, také vězeň, se dal hned do trhání. Josef už byl tak zvyklý na bolest, že žádal trhat bez injekce. Stejně to bylo zhnisané, injekce by nezabrala. Přítomný bachař, když to viděl, omdlel a upadl jako špalek. Josef říkal: „Mám těch zubů na trhání víc a nechtěl bych, aby pokaždé u toho někdo omdléval, ani dozorce, ani vězeň."

Bylo 29. června 1959. Zase žádal sám k vyšetřovateli s požadavkem: „Pane referente, má dnes výročí kněžského svěcení, a tak vás prosím, půjčte mi kněžský breviář, který máte támhle na skříni, ať aspoň dnes se jej mohu pomodlit." – „Ven!" zařval na něho a naznačil bachaři, že když je tu Josef, ať ani nezavírá dveře. A opravdu. Josef se hned hlásí znova: „Pane referente, máma mi poslala peníze. Nechal jsem si v kantýně koupit syrečky a rád bych je dal Václavovi. On má 2. červene narozeniny," – A 14. července se opět dal předvést. Žádal zase, aby mohl dát dárek Drahušce, která má dnes narozeniny. „Jak to víte, že je zde Drahuška také?" – „Když jsem podepisoval peníze od své mámy, byl tam také její podpis, protože její máma poslala peníze i jí." – „Ach jó," povzdechl si referent nad nedokonalou organizací dozorců.

Josef měl často výslechy, ale záměry vyšetřujícího referenta byly samozřejmě jiné, než vyšetřovaného. Referent sepisoval dlouhé protokoly o všem, co Josef na Zabylím dělal, měl na mysli jeho trestnou činnost. Josef to zpestřoval líčením své každodenní všední činnosti. Na řadu přišla i čtyři kůzlata. „K vašemu trestnému činu dostanete i paragraf příživnictví, protože jste devět let nepracoval." – „Pracoval jsem, odstřeďoval jsem mléko a různé práce po domě jsem dělal. Také moje vlastní máma přispívala na můj pobyt Kč 300,- měsíčně."

Jednou při výslechu mu dal referent otázku, zda čekal zvrat režimu, který by mu umožnil návrat do normálního života. Josef vysvětloval, že čekal na urovnání vztahu církve a státu. Referent zdůrazňoval, že vztah církve a státu je přece v pořádku a doplnil to ironickou otázkou, zda mají čekat, až jim monsiňór Kacálek poradí, jak to mají dělat. Na to Josef pohotově odpovídá: „S církví svatou to u nás ještě není tak zlé, aby mne museli udělat monsignorem."

Do protokolů byla zahrnována i Josefova činnost z předchozí doby, kdy pracoval jako diecézní vedoucí skautů. Na samotce ho vzpomínky na tyto časy těšily. Skauting ho zaujal už jako malého chlapce. Byly mu blízké ideály úcty k životu, k přírodě, k člověku, k pravdě a čestnosti, také k pocitu odpovědnosti, k samostatné práci a životu pro druhého. Vztah k Bohu si v ranném mládí ještě neuvědomoval, ale blížil se k němu. Až po roce 1945 si všechny tyto myšlenky prohloubil v semináři. Vliv na něho mělo i seznámení s výbornými skautskými činovníky, například s bratrem Martinovským a s vedoucí skautek Aničkou Moravcovou. Dokonce absolvoval lesní školu v družině Dikobrazů, odkud si přinesl skautské jméno Dikobraz. Až po letech bude po něm pojmenováno jedno skautské středisko Dikobraz.

V kriminálu si také uvědomil, že prošel i ideály komunismu, hlavně myšlenkou pomoci vykořisťovaným dělníkům a rolníkům. Neuvědomoval si hned, že sociální program je jen lákavý nátěr, na který se měl nachytat důvěřivý lid, ale za tím se skrývá hrubý materialismus a boj o moc úzké skupiny lidí. Hodně o tom přemýšlel a udělal si závěr, že dělnická třída, ať je doba jakákoliv, potřebuje morálku, která by ji držela. Ale ne komunistickou morálku; to je morálka třídní nenávisti. Nejlepší morálka je morálka křesťanská, lásky k bližnímu, jímž je přítel i nepřítel, a proto nedělá rozdílu mezi lidmi. Pak už byl jen krůček k existenci Boží. Syn Boží, Ježíš Kristus, ho svým řádem lásky uchvátil naplno. Byl šťasten, když i jiní z jeho přátel toto objevili.

A tyto „zločiny" nyní pan referent sepisuje pro soud. Z pohledu třídní justice tam musí upravit i další josefovu činnost – práci v žosismu (JOC). Tyto křesťanské myšlenky pány soudruhy nejvíce dráždily, protože usilovaly o pokřesťanštění dělnické třídy, neboť i ona má právo poznat Boha. To zdůrazňoval i papež ve své encyklice Rerum novarum, kde z pohledu evangelia zdůrazňuje důstojnost člověka v dělnické třídě. Ve Francii a v Belgii se někteří kněží věnovali speciálně dělníkům a pracovali s nimi v továrnách. Zvláště kněz Cardinj. Tyto nové a aktuální myšlenky přinesl do Podkrkonoší po válce mladý slovenský lékař MUDr. Silva Krčméry, který spolupracoval s mužem velkého formátu, profesorem Kolakovičem. V Čechách začal zakládat malé evangelijní kroužky, které se formovaly myšlenkou „Vidět, soudit, jednat". A tak zdravý, prostý i prorozjímavý pohled evangelia měl mladé křesťany tvarovat a rovněž ty, s nimiž přicházeli do styku. Do tohoto hnutí se brzy zapojili mladí nejen z Vrchlabí, ale i z Horní a Dolní Branné, ze Studence, ze Štěpanic, z Levínské Olešnice i z Nové Paky. Pomáhali jim v tom kněží, včetně Josefa. Nejvíce však františkáni. Potom i vrchlabský kaplan Karel Otčenášek, dnešní královéhradecký biskup. Z laiků byla velmi činná profesorka Kopecká, která ve Vrchlabí učila matematiku na gymnáziu. Často byla viděna, jak objíždí Podkrkonoší, vždy usměvavá a s jízdním řádem v ruce. Ve Vrchlabí, v augustiniánském klášteře jim dovolili scházet se v hovorně. Pak řeholníky zavřeli. Zdejší učitel za zatýkateli běžel, ať zavřou i jeho, že k nim také patří. Ale nevzali ho. Tak tato láska k Bohu a k člověku se za totality jmenuje „protistátní činnost" a jsou na ni paragrafy. Dle nich jsou někteří z kněží i z věřících souzeni, odsouzeni a už několik let tráví ve vězeních. Teď i Josef očekává soud. Je o něco mírnější doba, tresty se dávají nižší. Ale za mřížemi je dlouhý každý den.

Dva soudy: Boží a lidský

Ani u jednoho není asi člověku dobře. Bůh vidí do člověka lépe než rentgen. Zná každé jeho hnutí. Ale On je láska, láska sama a milosrdenství. Soud lidský může být spravedlivý, ale často také velmi nespravedlivý. Josefův soud se konal ve dnech 12.-13. srpna 1959 v

Hradci Králové. Jeho máma seděla vzadu v soudní síni, kam se nahrnulo i několik neznámých lidí. Objednaných? Než je sem vpustili a čekali na chodbě, objevila se tam jedna žena, která jako by šla z nákupu a hned spustila naplno: „Když jsem se dozvěděla, že má ten farář soud, hned jsem se tu zastavila. Jen ať mu daj´, mizerovi jednomu. Náš soudce i prokurátor, to jsou hodní lidé a spravedliví." – Byla podplacená? Máma musela jít v tu chvíli ven na vzduch. Bylo jí mdlo. O přestávce zaslechla svědkyně obhajoby, jak za přepážkou, kam nebylo vidět, si prokurátor s někým povídá: „Dnes je takové vedro a ten páter na každý výrok sype odpovědi." – „To víš, tolik let se na nás připravoval. My ho snad ani neodsoudíme. Bude lepší, když si ho vezme na starost Nejvyšší soud v Praze. Dáme mu 5 let s a ať si tam s ním dělaj´, co chtěj´."

Když Josef stál před soudem a jeho svědkyně mluvila o tom, že to, z čeho je obviňován, není žádná protistátní činnost, ale normální Katolická akce pod vedením biskupů a známá po celém svobodném světě, skočil jí Josef do řeči: „Věřte jí, jako si my věříme mezi sebou. A vůbec. Byl jsem komunista, ale hledal jsem a našel jsem Boha. Je na čase, abyste i vy začali hledat." – Byl ovšem přerušen a vše dostalo rychlý spád. Byl přednesen trestní spis T013/59 a „přišili" mu § 79-A – podvracení republiky.

A tak po tomto neslavném soudu v Hradci Králové se Josef dostal do věznice na Pankrác pod č. 2444. Soudní výlohy prý činily tisícovku, ale stálo to za to. Tolik legrace v životě nezažil jako tady. Že s tím podvracením republiky to byla habaďůra, prokoukl i uniformovaný příslušník, který ho na Pankráci vedl do soudní síně: „Já mám jen pár obecnejch, ale takovej vůl nejsem, abych se dal zavřít pro náboženství." – Zase tedy to byl Kocourkov. Ale co je to platné, 5 let vyfasoval, ani tady nic neubrali.

Cesta do ráje

Cesta do ráje, dokonce Českého ráje, do Valdic, ho čekala brzy po soudu, aby se stal brusičem skla. Tam jsou ty nejlepší podmínky pro onemocnění průdušek. Při vycházce na dvorku se Josef potkal s mnohými spolubratry kněžími. Někteří už měli odkroucených dost roků, ale ještě víc měli před sebou. Byl tu milý P. Kohlíček, ale i skvělý františkán P. Innocenc Kubíček. Byl vyšší postavy, štíhlý a pracoval u brusu. Vážil jen 40 kg. I Josef, o hodně menší, vážil tolik. Mezi politickými vězni byli i zloději a zabijáci. Na Josefa zapůsobil velmi silně mladý vězeň, který pocházel z rozvrácené rodiny. Nedostalo se mu vůbec žádné morální výchovy, ani náznaku lásky, poznatku o dobru a zlu. Lze se divit, že kvůli kolu zabil dva hochy? A přece byl odsouzen k trestu smrti. Oběsili ho na Štědrý den.

Na cele byl Josef nejstarší, a tak dostal za úkol cimrkomandanta. Byl mluvčím ostatních vězňů. Například večer hlásil stav. Cely se střídaly v roznášce ranní melty. Oni jednou, když byli na řadě, zaspali. Josef byl volán k raportu, kde u sdělili, že to je vězeňské povstání a on může za to dostat i tři roky navíc. Namítal: „Tak jsme povstali, že jsme nevstali, ale on nám přitom bachař zapomněl otevřít dveře." – Měli štěstí, hrot přísnosti byl vtipným vysvětlením ulomen.

Májový vzduch pronikal i do zatuchlých cel a přinášel naději. Mluvilo se o amnestii. Josef seděl již rok a náhle se před ním otevřely dveře věznice – bylo to 11. května 1960. Připadal si volný jako pták vypuštěný z klece. Ale ta volnost měla své meze. Nemohl se rozletět kamkoliv. Musel se dát směrem, kam předem oznámil: do Jablonného u Lanškrouna, k mámě. Tam se ihned musel hlásit na SNB a na pracovním úřadě. Ale sešel se s mámou a společně si trochu oddechli...

Začít znovu

Mohl začít znovu. Ne už „rozvracet republiku", ale přece žít životem evangelia, modlit se breviář a soukromě sloužit mši svatou. Nežil už na samotě, ale mezi lidmi. Začínal v cihelně, která mu byla doporučena jako jedna z mála pracovních příležitostí, které amnestova-

nému vězni dali. V cihelně byla práce těžká. Při svých 40 kg váhy denně musel na trakaři vyvézt 90-100 metráků. Později se přestěhovali do Třešňovce u Lanškrouna, kde máma zakoupila malý domek. Zde našel přece jen lehčí práci v truhlárně. Řezal tvrdé dřevo. Vonělo zde pryskyřicí. Dřevo je živé. A biblické. Připomíná Josefovi jeho patrona svatého Josefa a jeho nazaretskou dílnu, kde svému pěstounovi pomáhal i malý a mladý Ježíš. O volných dnech mohl Josef navštěvovat přátele, oni navštěvovali jeho. Ale stále byl sledován bdělým okem StB. A tak se Josef víc soustředil na své pracovní prostředí a spolupracovníky. Vyškolil se na bezpečnostního technika, aby jim byl více prospěšný. Bral vše z vyššího pohledu. I v nazaretské dílně šlo přece o záchranu světa... Všechno musí přijít v pravý čas. Když se skrýval na Zabylím, domníval se, že se poměry změní tak za 15 let. Vždy byl připraven dát se do služeb církve hned, jak budou podmínky.

Dne 4. dubna 1968 byl v dílně naposledy. Dostal státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti a mohl nastoupit nejdříve jako duchovní správce v Újezdu u Chocně a krátce nato jako administrátor v Lanškrouně. Díky Bohu. Mohl být zase mezi farníky a zprostředkovávat jim Boží dary.

Starostí bylo také plno. Bylo třeba opravovat kostely i fary. Ale radosti také byly. Založil pro chlapce a dívky homogenní, katolické oddíly vlčat a junáků, světlušek a skautek, i když budou moci působit jen do roku 1971 a obnoví se znovu až po roce 1989, tentokrát jako samostatné středisko Dikobraz podle svého bratra zakladatele. Dobré jádro vedoucích i skautů si udrželo víru i přes léta normalizace a byli Josefovými pomocníky ve farnosti. Vyučování náboženství na školách bylo zase trnem v oku okresním ateizátorům, kteří prostřednictvím ředitelů škol vyvíjeli tlak na rodiče přihlášených dětí. Přesto však Otec Josef nepřestal učit na školách po všechna nelehká léta totality, mluvit dětem o Bohu, o jeho lásce k lidem i podporovat sdružování mladých v tajných společenstvích. Nebyly učebnice, a proto Josef přes kopíráky překresloval obrázky o biblických příhodách, na psacím stroji přepisoval krátký text na lístky formátu A6 a vlepoval je dětem do sešitů. Přitom se nehledělo na hodiny. Čtyřiadvacet hodin služby po 365 dní v roce. Sloužit několik mší svatých za neděli ve více farnostech, jež také spravoval, a zvlášť v zimě ve vymrzlých kostelích, přinášet posilu na poslední cestu nemocným, pomáhat snoubencům i manželům ke šťastnému životu, ve zpovědnici jménem Božím odpouštět hříchy, duchovně vést farníky, nebát se konat biblické hodiny po bytech, když veřejně nebyly povoleny atd. – tyto všechny hodnoty nevyčíslitelné ani tím nejlepším počítačem – jsou pravým posláním kněze, a páter Josef je po dvacet pět let vytvářel v Lanškrouně a připojených farnostech s plným nasazením, i když mu překáželi mocipáni různým vyvíjením tlaků politických i ekonomických. Vždyť administrátor byl i správcem hmotného majetku, cenných kulturních památek, jež stát hlídal jako své kulturní dědictví. Vše bylo sledováno příslušnými státními činiteli, podléhalo kontrole. Není divu, že úkrytem a kriminálem narušené zdraví se změnilo v kratší či delší nemoce. Přicházely srdeční i mozkové příhody, ozvaly se plíce, žlučník, nervové i cévní potíže. Přibývala léta.

Po čtvrtstoletí služby v Lanškrouně však neodešel na zasloužený odpočinek. Nechal se přeložit do Černožic nad Labem, kde ještě slouží menším farnostem.

Když se Otec Josef podívá nazpět, může říci:

„Díky Ti, Bože, dík,
za každý žití okamžik."

P. Josef Kacálek *se narodil 29.1.1922 ve Výprachticích v tehdejším okrese Lanškroun ve velmi chudé rodině. Byl jediným dítětem. Otec se vrátil z I. světové války s narušeným zdravím. Často pro nemoc nemohl pracovat ve své malé nožířské dílně, kterou pak pro minimální výtěžek udržovala v chodu jeho matka. Vícekrát se v Josefově dětství též stěhovali, dvakrát i pro požár domu, kde bydleli. Střídavě tedy našli příbytek ve Výprachticích u matčiny matky, v Hnátnici, Jablonném nad Orlicí a v Ústí nad Orlicí, kde Josef začal chodit do obecné školy. 5. třídu však musel vychodit ve Výprachticích u babičky, protože otcův zdravotní stav se zhoršil natolik, že byl dlouhodobě hospitalizován a matka musela vydělávat. Do gymnázia v České Třebové dojížděl opět z Ústí nad Orlicí. Studovat mohl jen díky finanční pomoci početných matčiných sourozenců a různým přivydělováním (např. jako šatnář v kavárně aj.). Maturoval v roce 1941, pak krátce pracoval v kartáčovně v Jablonném nad Orlicí, kde bydlel u příbuzných. Do semináře v Hradci Králové vstoupil v roce 1942, vysvěcen na kněze byl 29.6.1947. Otec zemřel na TBC v roce 1944. První kaplanské místo vykonával v Nové Pace (1947-1949), 12.9.1949-12.9.1950 působil jako administrátor v Horní a Dolní Branné, 1950-1959 v úkrytu na samotě Zabylí u Poniklé, 29.4.1959 zatčení, 12.-13.8.1959 soud, 11.5.1960 propuštěn z věznice ve Valdicích na amnestii, 1960-duben 1968 manuální práce v cihelně a na pile, 1968-1993 administrátor a osobní děkan v Lanškrouně, od října 1993 duchovní správce v Černožicích nad Labem.*

Poznámka editora:
P. Josef Kacálek zemřel v Lanškrouně dne 27.9.1997. Odpočívá i se svou „mámou", která ho předešla na věčnost v roce 1981, ve dvojhrobu na lanškrounském hřbitově.

Brožuru „Páter Fouk" vydala vlastním nákladem autorka, paní Antonie Hofmanová. Na textu spolupracovala paní Helena Králíková. Vytisklo polygrafické centrum s.r.o. Plzeň, tiskárna Příbram, Novohospodská 135

P. Josef Kacálek nedlouho před smrtí (1997) v DPS v Lanškrouně